

потенциал этой отрасли.

Список использованной литературы:

1. Ixtiyor Baxtiyorovich Xamraqulov (2021). Kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirishning nazariy asoslari. Scientific progress, 2 (7), 586-592.
2. Ixtiyor Baxtiyorovich Xamraqulov (2022). Kichik sanoat zonalarini rivojlantirishning mohiyati va o'ziga xos hususiyatlari. Scientific progress, 3 (1), 328-334.
3. Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich (2022). Kichik sanoat zonalari investitsion faolligini oshirishning strategik imkoniyatlari. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2 (Special Issue 2), 140-146.
4. Хамракулов, И. Б. (2021). Теоретические основы создания и развития малых промышленных зон. // Наука сегодня: проблемы и перспективы развития, с. 49-51.
5. Khamrakulov, I. (2022). Organizational and economic foundations for creating small industrial zones in Uzbekistan. // *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(10), 233-237.
6. Asqarova, A., Xonkeldiyeva, K., Abdumutalibova, X., & Murotova, D. (2021). Issues of increasing the competitiveness of light industry enterprises. // Наука сегодня: проблемы и пути решения, с. 48-49.
7. Ханкелдиева, Г.Ш. (2017). Перспективы развития электроэнергетической отрасли Республики Узбекистан в условиях модернизации экономических отношений. // Бюллетень науки и практики, (12 (25)), с. 293-299.
8. Хайдаров, Х., Нурматова, И., & Хонкелдиева, К. (2021). Факторы формирования сильного конкурентного рынка в текстильной промышленности. // Наука сегодня: вызовы и решения, с. 59-61.

Shohnnoza FARXODOVA,
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti o'qituvchisi
Saidkamol BAHODIROV,
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti talabasi

SAUDIYA ARABISTONIDA ZAMONAVIY TURIZM RIVOJLANISH SHAKLLARI

Annotatsiya. *Saudiya Arabistoni an'anaviy ravishda diniy turizm bilan bog'liq bo'lgan mamlakatdir, chunki u yerda ikkita eng muhim Islomiy muqaddas joylar – Makka va Madina joylashgan. So'nggi yillarda mamlakat sayyohlik takliflarini diversifikatsiya qilish va butun dunyodan ko'proq mehmonlarni jalb qilish ustida ishlamoqda. Siz ushbu maqola orqali Saudiya Arabistonining zamonaviy turizm shakllari, sayyohlik yo'nalishlari, turizmning atrof-muhitga ta'siri va mamlakat uchun ijtimoiy iqtisodiy ahamiyati to'g'risida bilib olishingiz mumkin.*

Kalit so'zlar. *Milliy turizm, turistik oqim, mikro va makroiqtisodiyot, moliyaviy omil, ishsizlik, ichki turistik oqim, global turizm rivojlanishi, zamonaviy*

tendensiyalar.

Аннотация. Саудовская Аравия – страна, традиционно ассоциирующаяся с религиозным туризмом, поскольку здесь расположены два важнейших исламских святыни – Мекка и Медина. В последние годы страна работает над диверсификацией своих туристических предложений и привлечением большего количества посетителей со всего мира. Из этой статьи вы сможете узнать о современных формах туризма в Саудовской Аравии, туристических направлениях, влиянии туризма на окружающую среду и социально-экономическом значении страны.

Ключевые слова. Национальный туризм, турпоток, микро- и макроэкономика, финансовый фактор, безработица, внутренний турпоток, развитие мирового туризма, современные тенденции.

Abstract. Saudi Arabia is a country traditionally associated with religious tourism, as it is home to two of the most important Islamic holy sites, Mecca and Medina. In recent years, the country has been working to diversify its tourist offerings and attract more visitors from around the world. Through this article, you can learn about the modern forms of tourism in Saudi Arabia, tourist destinations, the impact of tourism on the environment and the socio-economic importance of the country.

Keywords. National tourism, tourist flow, micro and macroeconomics, financial factor, unemployment, domestic tourist flow, global tourism development, modern trends.

Mamlakat asosan cho‘l, g‘arbda ba‘zi tog‘ tizmalari va bir nechta tarqoq vohalar mavjud. Mamlakatning Markaziy mintaqasi Najd deb nomlanadi, bu mamlakat ichki qismining katta qismini qamrab oladigan ulkan plato. Boshqa tomondan, Sharqiy mintaqada dunyodagi eng yirik neft konlari joylashgan bo‘lib, shuningdek, mamlakatning yirik shaharlari joylashgan ar-Riyod, poytaxt va Jidda, mamlakatning savdo markazi. Saudiya Arabistonida ham bir qator muhim suv havzalari joylashgan. Qizil dengiz mamlakatning g‘arbida, Fors ko‘rfazi esa Sharqda joylashgan. Mamlakatda bir qator muhim daryolar, shu jumladan Vodiy Hanifa, Vodiy Al-Rummah, va Vodiy al-Batin. Saudiya Arabistonining iqlimi odatda issiq va quruq, yozda harorat ko‘pincha 40 darajadan oshadi. Yomg‘ir odatda kam va mamlakat chang bo‘ronlariga moyil, ayniqsa yoz oylarida. Qattiq iqlimga qaramay, mamlakat boy tarix va madaniyatga ega, butun mamlakat bo‘ylab bir qator muhim tarixiy va arxeologik joylar joylashgan.

Saudiya Arabistonidagi turizm sohasi. Saudiya Arabistoni an‘anaviy ravishda diniy turizm bilan bog‘liq bo‘lgan mamlakatdir, chunki u yerda ikkita eng muhim Islomiy muqaddas joylar – Makka va Madina joylashgan. Biroq, so‘nggi yillarda mamlakat sayyohlik takliflarini diversifikatsiya qilish va butun dunyodan ko‘proq mehmonlarni jalb qilish ustida ishlamoqda. Hukumat turizmni rivojlantirish va tashrif buyuruvchilar uchun infratuzilmani yaxshilash bo‘yicha bir qator tashabbuslarni boshladi. Asosiy tashabbuslardan biri bu “Vision 2030” rejasi bo‘lib, u mamlakatning neftga qaramligini kamaytirish va boshqa sohalarni, shu jumladan turizmni rivojlantirishga qaratilgan. Rejaga turizm sohasini rivojlantirish bo‘yicha yangi mehmonxonalar, kurortlar va attraksionlar qurish, transport infratuzilmasini

yaxshilash, mamlakatning madaniy merosi va tabiiy go'zalligini targ'ib qilish kabi bir qator loyihalar kiritilgan. Saudiya Arabistonining asosiy sayyohlik yo'nalishlariga har yili millionlab ziyoratchilarni jalb qiladigan Makka va Madina shaharlari, shuningdek, bir qator muhim arxeologik joylar va tosh shakllari joylashgan qadimiy Al-Ula shahri kiradi. Ushbu sa'y-harakatlarni qo'llab-quvvatlash uchun hukumat, shuningdek, tashrif buyuruvchilarning mamlakatga sayohat qilishlarini osonlashtirish uchun yangi qoidalar va tashabbuslarni joriy etdi, masalan, elektron vizalarni joriy etish va vizasiz kirish huquqiga ega mamlakatlar ro'yxatini kengaytirish. Umuman olganda, Saudiya Arabistonidagi turizm sohasi hali rivojlanishning dastlabki bosqichida, ammo hukumatning ushbu sohani va mamlakatning ko'plab tabiiy va madaniy diqqatga sazovor joylarini rivojlantirishga sodiqligi bilan u kelgusi yillarda o'sish uchun katta imkoniyatlarga ega¹⁴¹.

Saudiya Arabistonidagi eng mashhur sayyohlik joylari Saudiya Arabistoni boy madaniy va tarixiy merosga ega, shuningdek, u dunyodagi eng muhim diniy joylarga ega bo'lib, uni diniy turizm uchun mashhur joyga aylantiradi. So'nggi yillarda mamlakat o'zining tabiiy go'zalligi va boshqa sayyohlik joylarini targ'ib qilish ustida ham ishlamoqda. Saudiya Arabistonidagi eng mashhur sayyohlik joylari:

1. Ikki Muqaddas masjid – Makka va Madina: bu ikki shahar musulmon dunyosidagi eng muhim diniy joylar bo'lib, har yili dunyoning turli burchaklaridan millionlab ziyoratchilarni jalb qiladi. Musulmon bo'lmaganlarga Makkaga kirishga ruxsat berilmaydi, ammo mehmonlar Madina shahrini kashf etishlari va Payg'ambar masjidini ziyorat qilishlari mumkin.

2. Al-Ula: ushbu qadimiy shahar mamlakatning shimoli-g'arbiy qismida joylashgan va bir qator muhim arxeologik joylar, shu jumladan 2008-yilda yuneskoning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan qadimiy Hegra shahri xarobalari (Mada'in Solih nomi bilan ham tanilgan) joylashgan.

3. Jidda: qizil dengiz sohilida joylashgan Jidda Saudiya Arabistonining tijorat poytaxti bo'lib, o'zining go'zal plyajlari va tarixiy arxitekturasini, shu jumladan Al-Balad tarixiy tumani bilan mashhur.

4. Riyoz: Saudiya Arabistonining poytaxti – bu an'anaviy va zamonaviy diqqatga sazovor joylarni, shu jumladan Qirollik markazi, Masmak qal'asi va Milliy muzeyni taklif qiluvchi zamonaviy Metropol.

5. Qizil dengiz sohillari: Saudiya Arabistonining g'arbiy sohilida dunyodagi eng chiroyli plyajlar va marjon riflari joylashgan bo'lib, uni sho'ng'in va boshqa suv sportlari uchun mashhur joyga aylantiradi. Eng mashhur yo'nalishlarga Yanbu, Jidda va Farasan orollari kiradi.

6. Dunyoning chekkasi: Ar-Riyod yaqinida joylashgan dunyoning chekkasi atrofdagi cho'l landshaftining hayratlanarli manzaralarini taqdim etadigan ajoyib tabiiy shakllanishdir.

7. Asir tog'lari: mamlakatning janubi-g'arbiy qismida joylashgan Asir tog'lari salqin iqlim va ajoyib tabiiy go'zallikni, shu jumladan sharsharalar va yam-yashil o'simliklarni taklif etadi.

8. Diriya: Ar-Riyoddan tashqarida joylashgan Diriya bir vaqtlar birinchi

¹⁴¹ <https://economymiddleeast.com/news/from-desert-sands-to-digital-dreams-saudi-arabias-tourism-revolution/>

Saudiya davlatining poytaxti bo'lgan tarixiy qishloqdir. Hozir u YuNESKOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan va mashhur sayyohlik maskani.

9. Al-Ahsa: Saudiya Arabistonining ushbu Sharqiy viloyatida bir qator tarixiy joylar, jumladan Al-Qarah g'orlari, Al-Hofuf vohasi va Javata masjidi joylashgan¹⁴².

Saudiya Arabistonida turizmning eng mashhur yo'nalishlari:

1. Diniy turizm: Islomning vatani sifatida Saudiya Arabistoni Makka va Madinaning muqaddas shaharlariga Haj ziyoratini amalga oshirish uchun kelgan dunyodagi musulmonlar uchun mashhur joy. Mamlakat, shuningdek, yilning istalgan vaqtida amalga oshirilishi mumkin bo'lgan Makkaga majburiy bo'lmagan ziyorat bo'lgan Umra ziyoratiga kelgan ko'plab mehmonlarni jalb qiladi.

2. Madaniy turizm: Saudiya Arabistoni ming yillarga borib taqaladigan boy madaniy merosga ega. Mamlakatda ko'plab qadimiy tarixiy joylar joylashgan, masalan Nabatean shahri Madain Solih, bu yuneskoning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan. Shuningdek, mehmonlar an'anaviy souklar (bozorlar), muzeylar va boshqa madaniy diqqatga sazovor joylarni o'rganishlari mumkin.

3. Sarguzasht turizmi: Saudiya Arabistoni cho'llar, tog'lar va qirg'oq chizig'ini o'z ichiga olgan turli xil landshaftga ega bo'lib, uni ochiq havoda sarguzasht tadbirlari uchun ajoyib joyga aylantiradi. Ommabop tadbirlarga piyoda yurish, toshga chiqish, tog' velosipedi va sho'ng'in kiradi.

4. Biznes turizmi: Saudiya Arabistoni yaqin Sharqdagi yirik biznes markazidir va konferensiyalar va uchrashuvlarda qatnashish kabi biznes maqsadlarida kelgan ko'plab mehmonlarni jalb qiladi.

5. Sog'lomlashtirish turizmi: Saudiya Arabistoni o'zining hashamatli kurortlari va sog'lomlashtirish markazlari bilan ham mashhur bo'lib, ular dam olish va farovonlikni rivojlantirishga qaratilgan bir qator muolajalar va xizmatlarni taklif etadi¹⁴³.

Saudiya Arabistonida turizmning iqtisodiy ta'siri. Turizm Saudiya Arabistonida tez rivojlanayotgan sanoat bo'lib, mamlakat iqtisodiyotida tobora muhim rol o'ynashi kutilmoqda.

Saudiya Arabistonida turizmning ijtimoiy ta'siri. Turizm maqsadga ijobiy va salbiy ijtimoiy ta'sir ko'rsatishi mumkin va Saudiya Arabistoni ham bundan mustasno emas.

1. Madaniy almashinuv: turizm tashrif buyuruvchilarga Saudiya Arabistonidagi mahalliy madaniyat va turmush tarzini o'rganish va tajriba qilish imkoniyatini berish orqali madaniy almashinuvni rivojlantirishi mumkin. Bu turli madaniyatlar o'rtasida ko'proq tushunish va qadrlashga olib kelishi mumkin va bag'rikenglik va hurmatni rivojlantirishga yordam beradi.

2. Ishga joylashish imkoniyatlari: Saudiya Arabistonidagi turizm sohasi mahalliy aholini ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini taqdim etadi, bu ularning hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi va mamlakatning umumiy iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shadi.

3. Merosni saqlash: Saudiya Arabistonida turizmning rivojlanishi

¹⁴² <https://www.agbi.com/tourism/2023/07/reimagined-kingdom-saudi-arabia-tourism/>

¹⁴³ <https://dbdpost.com/top-best-places-to-visit-in-saudi-arabia/>

mamlakatning madaniy va tarixiy merosini saqlashga bo'lgan qiziqishning oshishiga olib keldi. Bu ko'plab tarixiy joylarni tiklash va saqlashga olib keldi, bu nafaqat sayyohlarga, balki mahalliy jamoatchilikka ham foyda keltiradi.

№	Saudiya Arabistonida turizmning iqtisodiy ta'siri ¹⁴⁴
1.	Ish o'rinlarini yaratish: Saudiya Arabistonida turizm sanoatining o'sishi ko'plab yangi ish o'rinlarini yaratishga olib keldi, ayniqsa mehmondo'stlik, transport va chakana savdo kabi sohalarda. Saudiya Arabistoni turizm va Milliy meros bo'yicha komissiyasining ma'lumotlariga ko'ra, turizm sohasida 1.2 tomonidan 2030-million ish o'rni yaratilishi kutilmoqda.
2.	Daromadning oshishi: turizm Saudiya Arabistoni iqtisodiyoti uchun muhim daromad manbai hisoblanadi. 2019-yilda mamlakat turizm sanoati 12 milliard dollardan ortiq daromad keltirdi va kelgusi yillarda bu sezilarli darajada oshishi kutilmoqda.
3.	Infratuzilmani rivojlantirish: Saudiya Arabistonida turizm sanoatining rivojlanishi nafaqat turizmni qo'llab-quvvatlaydigan, balki mamlakat iqtisodiyotining umumiy rivojlanishiga hissa qo'shadigan yangi mehmonxonalar, aeroportlar va boshqa infratuzilma loyihalarini qurishga olib keldi.
4.	Xorijiy investitsiyalarning ko'payishi: Saudiya Arabistonida turizm sanoatining o'sishi, xususan, mehmondo'stlik va ko'chmas mulk sohasida katta xorijiy investitsiyalarni jalb qildi. Ushbu sarmoya ish o'rinlarini yaratishga yordam beradi va mamlakatning umumiy iqtisodiy o'sishiga yordam beradi.
5.	Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish: Saudiya Arabistonida turizm sanoatining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotini neftga bo'lgan an'anaviy bog'liqligidan uzoqlashtirish bo'yicha katta sa'y-harakatlarning bir qismidir. Turizm kabi yangi sohalarni rivojlantirish orqali mamlakat kelajak uchun yanada barqaror va barqaror iqtisodiyotni barpo etish ustida ishlamoqda.

4. Infratuzilmaning haddan tashqari ko'pligi va zo'riqishi: turizmning ko'payishi mashhur yo'nalishlarning haddan tashqari ko'payishiga olib kelishi mumkin, bu esa mahalliy infratuzilma va xizmatlarga ziyon etkazishi mumkin. Bu tirbandlik, shovqin ifloslanishi va jinoyatchilik darajasining oshishi kabi ijtimoiy muammolarga olib kelishi mumkin.

5. Madaniy mojarolar: turizm ba'zan tashrif buyuruvchilar mahalliy urf-odatlar va an'analarni hurmat qilmasa, madaniy to'qnashuvlarga olib kelishi mumkin. Masalan, Saudiya Arabistonidagi ayollar uchun kiyinish kodi juda konservativ bo'lib, tashrif buyuruvchilar kamtarona kiyinishlari kutilmoqda. Bunday qilmaslik huquqbuzarlikka olib kelishi va ijtimoiy keskinlikka olib kelishi mumkin¹⁴⁵.

Bu Saudiya Arabistonidagi turizmning atrof-muhitga ta'sirining bir nechta misollari. Salbiy ta'sirlarni minimallashtirish va ijobiy ta'sirlarni maksimal darajada oshirishni ta'minlash uchun turizm sohasini barqaror va mas'uliyatli tarzda rivojlantirish muhimdir.

¹⁴⁴ <https://tourismteacher.com/tourism-in-saudi-arabia/>

¹⁴⁵ <https://gulfbusiness.com/saudi-arabias-tourism-offerings-to-expand/>

Saudiya Arabistonida turizmning atrof-muhitga ta'siri¹⁴⁶

№	Ta'sir	Ta'rif
1.	Suv va energiya iste'moli:	Turizm sohasi, ayniqsa, mehmondo'stlik sohasida ishlash uchun katta miqdordagi suv va energiya talab qiladi. Bu mahalliy resurslarga ziyon yetkazishi va energiya sarfi va issiqxona gazlari chiqindilarining ko'payishiga olib kelishi mumkin.
2.	Yerdan foydalanish va rivojlanish:	Mehmonxonalar, kurortlar va aeroportlar kabi turizm infratuzilmasining rivojlanishi tabiiy yashash joylari va yovvoyi tabiatning yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Bu, shuningdek, quruqlik va suv resurslariga, ayniqsa Saudiya Arabistoni kabi qurg'oqchil mintaqalarda bosimning oshishiga olib kelishi mumkin.
3.	Chiqindilarni ishlab chiqarish:	Turizm sanoati katta miqdordagi chiqindilarni, xususan, suv idishlari va oziq-ovqat mahsulotlarini qadoqlash kabi bir martalik buyumlardan plastik chiqindilar shaklida ishlab chiqarishi mumkin. Bu ifloslanishning kuchayishiga va mahalliy atrof-muhitga zarar yetkazilishiga olib kelishi mumkin.
4.	Uglerod izi:	Havo sayohati kabi turizm faoliyati global iqlim o'zgarishiga hissa qo'shadigan muhim uglerod iziga ega bo'lishi mumkin. Bu manzilga va umuman dunyoga uzoq muddatli ekologik ta'sir ko'rsatishi mumkin.
5.	Tabiiy va madaniy joylarga yetkazilgan zarar:	Turizmning ko'payishi tabiiy va madaniy joylarga, ayniqsa yaxshi boshqarilmaydigan hududlarga zarar yetkazishi mumkin. Bu atrof-muhitning buzilishiga va madaniy merosning yo'qolishiga olib kelishi mumkin.

Bir paytlar o'zining diniy ahamiyati bilan mashhur bo'lgan Saudiya Arabistoni ajoyib o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda va o'zini rivojlanayotgan global turizm markazi sifatida ko'rsatmoqda. "Vision 2030", ulkan milliy rivojlanish rejasi, infratuzilma, madaniyatni saqlash va ko'ngilochar takliflarga katta sarmoya kiritilishiga turtki bo'ldi. Viza cheklovlarining yengillashtirilishi turli xil turistik tajribalarni targ'ib qilish bilan birga xalqaro tashrif buyuruvchilar soni ortib bormoqda. Keyinchalik ijtimoiy va madaniy erkinlashtirish zarurati kabi muammolar saqlanib qolayotgan bo'lsa-da, Saudiya Arabistonining turizmni rivojlantirishga sodiqligi yaqqol ko'rinib turibdi. O'zining boy tarixi, hayratlanarli landshaftlari va noyob madaniy merosidan foydalanish orqali Qirollik jahon turizm xaritasida o'z o'rnini mustahkamlashni maqsad qilgan.

¹⁴⁶ <https://tlz.ae/saudi-arabias-tourism-sector/>